

אודות מכלול - יחידת ההערכה והמחקר של קרן שלם

מכלול, יחידת ההערכה והמחקר של קרן שלם, הוקמה בינואר 2015 כחלק מהמאמצים לשפר את איכות השירות הניתן לאנשים עם מש"ה בקהילה, על ידי גופים, מסגרות וארגונים שונים הנתמכים על ידי קרן שלם. היחידה מוגדרת תחת תחום ניהול ידע בקרן שלם, המנוהל על ידי גב' שרון גנות, ומרכזת אותה ד"ר עדי לוי-ורד, יועצת בתחום המדידה וההערכה.

יחידת מכלול פועלת בשני מישורים:

- מדידה והערכה של תכניות ופרויקטים במימון, בסיוע או בליווי קרן שלם.
- הערכה פנים ארגונית של תהליכים, תוצרים ופעילות הנוגעת לקרן שלם עצמה.

מטרתה של היחידה להביא לתפקוד מוצלח יותר של פעולות הקרן ושל הארגונים שהקרן עובדת עמם. זאת, בזכות **הערכה המקדמת למידה**, והערכה התורמת לתהליכי ניהול וקבלת החלטות איכותיים יותר ולאפקטיביות גדולה יותר של הפעילות (מלך, 2013). [\[1\]](#) הערכה היא תהליך חקירה יישומי לשם איסוף עדויות ועיבודן, המסתכם במסקנות לגבי המצב, הערך, השווי, המשמעות או האיכות של תוכנית, תוצר, אדם, מדיניות או הצעה. ייחודה של ההערכה בהשוואה לסוגים אחרים של חקירה, טמון במרכיב הערכי הקיים בה. [\[2\]](#) (Fournier, 2005) בנוסף, ייחודיותה של ההערכה היא בדגש על ההקשר שלה ועל מידת שימושיותה.

הערכה ממוקדת שימוש (Utilization Focused Evaluation) גורסת כי הערכה צריכה להישפט על פי המידה בה היא שימושית, ועל פי השימוש הנעשה בה בפועל. לכן, מטרתה של מכלול לייצר תהליכי הערכה ולהבנות את מערך ההערכה תוך מחשבה על האופן בו כל פעולות ההערכה, מתחילת התהליך ועד סופו, ישפיעו על השימוש. [\[3\]](#) (Patton, 2005) לטענתו של סקריון, [\[4\]](#) (Scriven, 2007) שנחשב לאחת מדמויות המפתח שתרמו לעיצוב תחום ההערכה, חשוב להבין וללמוד לא רק כיצד לבצע מחקר חברתי, אלא בעיקר כיצד להשתמש בו. לכן, על מנת להשיג תוצאות אלו ועל מנת להביא לתועלת המרבית מההערכה, קיימת חשיבות מכרעת **לשותפות ולאחריות** בעלי העניין השונים בהערכה (הגוף היוזם והמפעיל את התכנית, הגוף המממן, מפקחים ממשרדים ממשלתיים הנוגעים להערכה, הגוף המעריך, ועוד). מכלול מאמינה בתרומה ובחשיבות הרבה של שיתוף בעלי העניין הרלוונטיים להערכה – החל מהחלטה והבנה בנוגע לצורך להעריך, גיבוש השאלות, המטרות והמדדים שיוערכו, גיבוש המתווה, וכלה בהגעה משותפת לתובנות, מסקנות והמלצות בעקבות המידע שנאסף, תוך שקיפות מלאה בהצגת הממצאים.

מכלול שואפת לבצע תהליכי הערכה מקצועיים, אפקטיביים ואמינים, תוך דגש כי **ההערכה היא אמצעי ולא מטרה**, ותוך שאיפה לאתר פערים בין הרצוי למצוי **לצורך שיפור הקיים וקידום מצוינות**.

צוות היחידה איננו מעורב בהפעלת התכניות המוערכות, לכן מוגדר כגוף הערכה מקצועי **חיצוני**. עם זאת, במסגרת הערכה פנים ארגונית, מוגדר הצוות כגוף מקצועי **פנימי**, שמטרתו לסייע לארגון בבקרה והערכה עצמית. מודלים דומים קיימים בארץ ובעולם בדמות

יחידות מחקר והערכה של קרנות, ארגונים ומוסדות. כך למשל, הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך (ראמ"ה) היא הגוף המוביל והמנחה המקצועי של מערכת החינוך בתחומי המדידה וההערכה. ראמ"ה הוקמה כרשות עצמאית פנים-ממשלתית, במעמד של יחידת סמך מתוגברת במשרד החינוך, המדווחת ישירות לשר החינוך. באופן כזה, ראמ"ה היא למעשה חלק ממשרד החינוך, אך בו בזמן היא אמונה על הערכת המשרד באופן מקצועי, אובייקטיבי ובלתי-תלוי. מודל נוסף הוא מודל להערכה פנים ארגונית (Internal construct model) המשמש בעיקר באוניברסיטאות (בעולם) להערכת תכניות לימודים. במודל זה חוברים יחד "הלקוח" – חבר סגל של המחלקה או התוכנית המוערכת, וה"יועץ" – עובד אוניברסיטה המתמחה בהערכת תכניות. כך, הצרכים והמטרות של ההערכה מוגדרים במשותף, ותפקידו של היועץ הוא בעיקר לספק את הידע המקצועי בתחומי הערכה, מדידה, וניתוח הנתונים, (Lewis & Swerdzewski, 2009[5]).

מרכזת יחידת מכלול, ד"ר עדי לוי-ורד, בוגרת המגמה לשיטות מחקר, מדידה והערכה בחינוך (אוניברסיטת תל-אביב), וכיום עומדת בראש התכנית ל"הכשרת רכזי הערכה בית ספרית" ובראש צוות המרצים ב"אשכול הערכה", במכללה האקדמית בית ברל. כמו כן, מנחה ומרצה במכללה האקדמית בית ברל ובאוניברסיטת ת"א במגוון קורסים העוסקים בהערכה ושיטות מחקר (הערכת תכניות, הערכת לומדים, סוגיות במדידה והערכה, שיטות מחקר כמותיות, סטטיסטיקה, ועוד).

[1] מלך, ג. (2013). 'מדידה והערכה קרן רוטשילד קיסריה'. חוברת שהופקה על ידי קרן רוטשילד קיסריה.

[2] Fournier, D. M. (2005). *Evaluation*. In S. Mathison (Ed.), *Encyclopedia of evaluation*. Thousand Oaks, CA: Sage.

[3] Patton, M. Q. (2005). *Utilization Focused Evaluation*. In S. Mathison (Ed.), *Encyclopedia of evaluation* (pp. 429-432). Thousand Oaks, CA: Sage.

[4] Scriven, M. (2007). Key evaluation checklist. Retrieved on August 24, from: http://www.wmich.edu/evalphd/wp-content/uploads/2010/05/kec_feb07.pdf

[5] Lewis, K. L., & Swerdzewski, P. J. (2009). The internal consultant model for assessment. *Assessment Update*, 21(6), 5-7.

לפרטים ומידע נוסף –

ד"ר עדי לוי ורד, מרכזת יח' מכלול, קרן שלם adi@kshalem.org.il
שרון גנות, מנהלת ידע ומחקר, קרן שלם sganot@kshalem.org.il